

Janusz Lehmann

Międzynarodowe sympozjum w Bolonii na temat konserwacji kamienia

---

Ochrona Zabytków 29/1 (112), 66-67

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sen czy Gotha, posiadają w obrębie granic miasta średniowiecznego po kilkaset budynków mieszkalnych. przeważnie o konstrukcji szkieletowo-ramowej, pochodzących z XV—XIX w. Często wznoszone były one na romańskich piwnicach z XII

—XIII w. z murowanymi przyziemiami z XIV—XVI w. Wobec zniszczeń ostatniej wojny w miastach niemieckich zabudowa ta ma unikatowe wartości historyczne, które powinny być szczególnie chronione. Niestety część domów (np. „Dom

Królewski” w Gotha) ze względów techniczno-ekonomicznych musi ulec rozbiórce. W bezpośrednim niemal sąsiedztwie zespołów zabudowy historycznej powstają 11-kondygnacyjne bloki mieszkaniowe (np. Erfurt), zmieniając układ i sylwetę miast.

Wojciech Kalinowski

KONFERENCJA W PARYŻU KOMITETU EKSPERTÓW KONSERWACJI KAMIENIA

Pierwsze posiedzenie utworzonego przez UNESCO Komitetu Ekspertów Konserwacji Kamienia odbyło się w Bolonii w dniu 22 czerwca 1975 r. Posiedzenie to miało charakter organizacyjno-konsultacyjny. W dniach 1—3 października 1975 r. w Paryżu odbyło się posiedzenie robocze Komitetu. Obradom przewodniczył Gerard Bolla — zastępca Dyrektora Generalnego UNESCO oraz Raymond Lemaire — przewodniczący ICOMOS-u. W spotkaniu wzięli udział liczni przedstawiciele UNESCO, przedstawiciele instytucji zajmujących się sprawami konserwacji kamienia w obiektach zabytkowych oraz reprezentanci wię-

kszych concernów chemicznych produkujących materiały stosowane w konserwacji kamienia; jako przedstawiciel Polski uczestniczył w posiedzeniu konserwator Janusz Lehmann z Muzeum Narodowego w Poznaniu.

Przedyskutowane w czasie konferencji zalecenia postulują:

— opracowanie i rozpowszechnienie norm jakościowych materiałów stosowanych w konserwacji kamienia; — zorganizowanie stałej informacji technicznej o produktach i metodach stosowanych w konserwacji materiałów kamiennych w zabytkach;

— prowadzenie szkolenia specjalistów zajmujących się konserwacją kamienia;

— popieranie badań teoretycznych i zastosowań w dziedzinie konserwacji kamienia oraz stworzenie międzynarodowego programu w tym zakresie.

Odnosnie do opracowania norm jakościowych materiałów i udzielania stałej informacji technicznej przedstawiciele przemysłu postulowali organizowanie okresowych konferencji poświęconych wyłącznie tym zagadnieniom.

Janusz Lehmann

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM W BOLONII NA TEMAT KONSERWACJI KAMIENIA

W dniach 19—21 czerwca 1975 r. w Bolonii zorganizowane zostało przez Centrum dla Konserwacji Rzeźby w Ekspozycji Zewnętrznej (Centro per la Conservazione delle Sculture all'Aperto), pod auspicjami ICOM-u, ICOMOS-u i Międzynarodowego Centrum Konserwacji w Rzymie, sympozjum poświęcone problemom konserwacji kamienia. Centrum dla Konserwacji Rzeźby jest instytucją samorządu miejskiego w Bolonii kierowaną przez prof. Cesare Gnudi i dr Raffaellę Rossi-Manaresi. Prowadzi ożywioną działalność naukową i artystyczną na skalę międzynarodową, podejmuje poważne prace konserwatorskie, przy których zatrudnia wielu wybitnych specjalistów o światowej renomie; współpracuje ściśle z uniwersytetami w Bolonii i w Padwie.

Sesje naukowe sympozjum odbywały się w nowej sali wykładowej w Pinacoteca Nazionale (galerii malarstwa) w Bolonii. Sala ta została zbudowana i wyposażona przy okazji modernizacji gmachu pinakoteki. Modernizacja pozostawiła nienaruszone jedynie zewnętrzne mury zabytkowego obiektu. Większość elementów konstrukcji budynku oraz całe wyposażenie wewnętrzne wymieniono na nowe. Założono nową, stalową konstrukcję dachu i nowe poszycie. Wymieniono na betonowe

wszystkie stropy i ściany działowe. Wykonano nowe górne naświetla sal z automatyczną regulacją intensywności światła dziennego. Wstawiono nowe okna i drzwi z aluminium i szkła, ściany, sufity i posadzki wykonano bądź z wykładziny marmurowej, bądź z lastryko na białym cemencie, bądź też z betonu surowego lub białego. Budynek wyposażono w centralnie sterowaną klimatyzację.

Gospodarzami sympozjum byli prof. Cesare Gnudi i dr Raffaella Rossi-Manaresi. Międzynarodowe Centrum Konserwacji w Rzymie i Komitet Konserwatorski ICOM reprezentował dr Giorgio Torraca, wicedyrektor Centrum Rzymskiego, a ICOMOS — Piers Rodgers, kierownik biura wykonawczego ICOMOS w Paryżu.

Tematyka sympozjum obejmowała problemy teoretyczne i praktyczne związane z techniką konserwacji zabytków kamiennych. Wśród tych pierwszych najczęściej uwagi poświęcono różnym zjawiskom w obrębie naturalnych i przyspieszanych różnymi czynnikami procesów wietrzenia materiałów kamiennych. Czynniki te podzielono na fizyczne, chemiczne i biologiczne. Dokładniejsze poznanie i określenie ich roli w procesach niszczenia kamienia osiągnięto dzięki zastosowaniu w o-

statnim dziesięcioleciu nowoczesnych metod badawczych, przede wszystkim mikroskopu elektronowego i dyfraktometrii rentgenowskiej.

Wyniki badań nad zjawiskiem niszczenia kamienia przy udziale czynników fizycznych i chemicznych zreferowano na pierwszej sesji; ogłoszono 7 referatów. Drugą sesję poświęcono zjawiskom wietrzenia materiałów kamiennych przy udziale czynników biologicznych; na tej sesji ogłoszono 10 referatów. Tematyka trzeciej sesji, obejmującej 9 referatów i 3 wypowiedzi o charakterze komunikatów, dotyczyła sposobów oceny praktycznie stosowanych zasad i metod konserwacji zabytków kamiennych. Najwięcej uwagi poświęcono zastosowaniu katalizatorów rekrystalizacji i ulepszonych żywic silikonowych.

Zagadnienia praktycznej konserwacji były tematem czwartej, piątej i szóstej sesji. Na sesji czwartej ogłoszono 11 referatów omawiających różne zastosowania metod zabezpieczenia zabytków kamiennych przed działaniem fizycznych, chemicznych i biologicznych czynników niszczących. Dyskutowano nad skutecznością zabezpieczania kamienia przed wilgocią, solami rozpuszczalnymi, agresywnymi zanieczyszczeniami po-

wietrza, mikroorganizmami, porostami, mchami i roślinnością. Na sesji piątej wygłoszono 9 referatów na temat możliwości skutecznego zabezpieczenia i wzmocnienia zniszczonego przez wietrzenie kamienia. Analizowano wyniki badań nad skutecznością zabiegów konserwatorskich wykonanych różnymi metodami. Na sesji szóstej dyskutowano na temat różnych metod badania kamienia i skuteczności zabiegów konserwatorskich z punktu widzenia dokonania ich selekcji i standaryzacji. W ostatnim dziesięcioleciu wykonano wielokrotnie więcej prac badawczych dotyczących różnych zjawisk

wietrzenia, zabezpieczania i renowacji zabytków kamiennych niż w poprzednim. Wzrost zainteresowania badaczy problemami techniczno-konserwatorskimi dotyczącymi zabytków kamiennych pozwala przewidywać, że ilość prac badawczych z tego zakresu w następnym dziesięcioleciu jeszcze się zwiększy. W celu umożliwienia szerszej popularyzacji wykonywanych prac, tworzenia zbiorów i zestawień wyników oraz wyciągania prawidłowych wniosków przez szersze kręgi badaczy konieczne jest pewne ujednolicenie wyposażenia laboratoriów zajmujących się badaniem materiałów zabytków

kamiennych oraz pewna selekcja i standaryzacja metod badawczych. Wiąże się to z potrzebą odpowiedniej specjalizacji poszczególnych laboratoriów i instytutów oraz koordynacji programów badań. Poza tym pożądane byłoby stworzenie możliwości doksztalcenia i podnoszenia kwalifikacji personelu drogą stażów i kursów. Po wyczerpaniu programu naukowego sympozjum umożliwiono jego uczestnikom zwiedzenie najważniejszych zabytków w Bolonii i zorganizowano wycieczkę do katedr romańskich w Modenie, Parmie i Fidenzy.

Janusz Lehmann

OTWARCIE SADECKIEGO PARKU ETNOGRAFICZNEGO

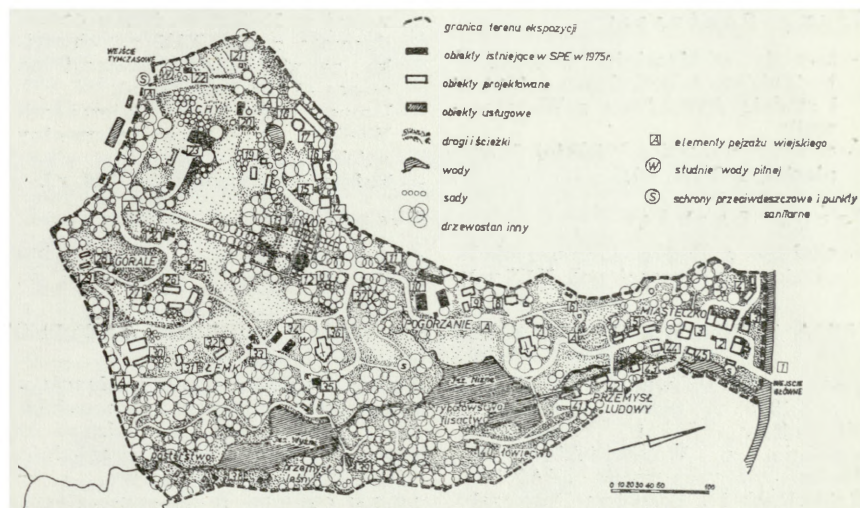
W dniach 24—28 września 1975 r. dokonano otwarcia jeszcze jednej ekspozycji skansenowskiej będącej oddziałem Sąddeckiego Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu, znajdującej się na terenie Falkowej, w odległości 4 km od centrum miasta.

Skansen sądecki (SPE), którego budowę rozpoczęto przed kilku laty, będzie zrealizowany w całości dopiero w 1985 r. W polskim muzealnictwie skansenowskim przyjął się jednak słuszny zwyczaj udostępniania społeczeństwu do zwiedzania muzeum pozostającego jeszcze w trakcie realizacji, po ukończeniu mniej więcej 1/3 całości budowy (np. w Sanoku, Opolu). Zwyczaj o tyle słuszny, że budowa parków jest przedsięwzięciem wieloletnim. Muzea na wolnym powietrzu budują szerokie zainteresowania miejscowego społeczeństwa i wywołują ciekawość turystów ze względu na formę ekspozycji powiązaną z akcją budowlaną na otwartej przestrzeni, możliwość uczestniczenia na bieżąco w twórczej koncepcji wystawy architektury w plenerze, a także tradycyjne metody ciesielskie, którym można się do woli przyglądać w trakcie montażu czy też zabiegów konserwatorskich przy obiekcie.

SPE reprezentuje tradycyjną kulturę ludową czterech grup etnograficznych, w tym dwu góralskich: Górali Łąckich i Łemków oraz dwu nizinnych: Pogórzan i Lachów. Skansen ten zajmuje obecnie 20 ha terenu o zróżnicowanej konfiguracji, co umożliwia wierne odtworzenie istotnych elementów krajobrazu, w jakim kultura ludowa poszczególnych grup powstała i rozwijała się.

Udało się tutaj również zachować in situ zasadę rzeczywistego sąsiedztwa grup etnograficznych.

Autorem projektu zagospodarowania przestrzennego Parku Etnograficznego jest mgr inż. arch. Wojciech Szczygiel z Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej, który oparł się w swym projekcie na materiale fak-

1. Plan Sąddeckiego Parku Etnograficznego w Falkowej (oprac. Wojciech Szczygiel): 1. wejście główne do skansenu do roku 1980, 2. rynek ze studnią, 3. domy podcieniowe, 4. szkółka i remiza, 5. ulica stodoła, 6. wiatrak, 7. kościół i dzwonnica z Cerkwi, 8. plebania i lamus, 9. zagroda z Niecwi, 10. zagroda z Mszalnicy, 11. chałupa z Lipnicy Wielkiej, 12. dwór małopolski z Rdzawy, 13. dworskie założenie ogrodowe, 14. lamus dworski z Gołąbkowic, 15. kurnik dworski z Tymbarku, 16. stajnie i oboara, 17. kryty kierat z Lipnicy Wielkiej, 18. stodoła dworska z Kamienicy, 19. zagroda lachowska, 20. chałupa z Rogów, 21. dzwonnica przeciwburzowa, 22. chałupa z Podegrodzia, 23. zagroda z Gostwicy, 24. zagroda z Kamienicy, 25. spichlerz z Zagorzyna, 26. zagroda z Zagorzyna, 27. spichlerz z Kieczni, 28. kuźnia i olejarnia ze Słopic, 29. zagroda góralska, 30. zagroda z Królowej Ruskiej, 31. zagroda z Łabowej, 32. chałupa łemkowska, 33. spichlerz z Muszynki, 34. zagroda z Wierchomli Wielkiej, 35. lamus z Wierchomli Wielkiej, 36. cerkiew z Czarnej, 37. kuźnia z Czaczowa, 38. budownictwo pasterskie Górali, Łemków i Pogórzan, 39. schron drwali, smolarnia, 40. gajówka, 41. tartak z Młodowa, 42. młyn wodny, 43. folusz z Krościenka, 44. olejarnia, 45. kuźnia.

tograficznym dostarczonym przez założyciela Muzeum i byłego dyrektora mgra Tadeusza Szczepanka. Najogólniej biorąc, koncepcja opiera się na urbanistycznym kształcie wsi sądeckiej z XIX w., przy czym elementem organizującym przestrzeń jest tu zagroda; przeciętna wielkość działki (jednostki zagrodowej) wyniesie 0,5 ha. W projekcie znakomicie uwypuklono ważne dla całości obszaru punkty widokowe, gdzie usytuowane będą szczególnie

ciekawe obiekty architektury (np. dwór, cerkiew, kościół), wyeksponowano też jeziora (dwa, tzw. górne i dolne) a w ich pobliżu zlokalizowany będzie przemysł ludowy, gospodarka wodna. Przez wejście główne, które w przyszłości ma się znajdować od wschodniej strony terenu (tj. od istniejącej szosy Nowy Sącz—Gorlice), ciąg zwiedzania prowadzić będzie przez rynek małego miasteczka (umieszczony tu będzie szereg warsztatów